

KAD IBRO POĐE ZEMLJU DA BRANI

Mr. sc. Rusmir Djedović

U „IZVORNOJ MUZICI“ SJEVEROISTOČNE BOSNE, pjesma „Kad Ibro pođe zemlju da brani“ jedna je od najpopularnijih pjesama ove vrste tradicionalne narodne muzike. Pjesmu je snimila izvorna grupa „Kalesijska trojka“ iz Kalesije, 1969. godine, kojom je obezbijedila posebno mjesto među ostalim grupama ovog muzičkog žanra. Ubrzo nakon snimanja pjesma stiže kulturni status, a mnogi je i danas smatraju svojevrsnom himnom „izvorne muzike“ sjeveroistočne Bosne. U ovom radu se daju osnovni podaci o toj pjesmi, o okolnostima pod kojima je snimljena na gramofonsku ploču, te o značajkama koje su joj obezbijedile status najpopularnije pjesme „izvorne muzike“ zadnjih decenija. Dosta podataka sam dobio od lidera izvorne grupe „Kalesijska trojka“, Hasana Šabanovića, zvanog Šabanije (rođen 1937. godine), u više razgovora, tokom 2012. i 2013. godine. *Ključne riječi: Kad Ibro pođe zemlju da brani, „izvorna muzika“, sjeveroistočna Bosna, „Kalesijska trojka“, Hasan Šabanović, zvani Šabanija.*

1. UVOD

Fenomen narodne kulture sjeveroistočne Bosne i Hercegovine, koji najčešće poznajemo pod nazivom „izvorna muzika“ zadnjih decenija u masovnoj narodnoj kulturi

zauzima posebno mjesto. Ako na području sjeveroistočne Bosne i Hercegovine i Tuzlanskog kantona pokušamo izdvojiti neke izrazite pojave tradicionalne narodne kulture iz oblasti nematerijalnog naslijeđa, ne možemo zaobići „izvornu muziku“.¹ Navedeni fenomen je posebno karakterističan za tradicionalniju i seosku sredinu, a što je posebno zanimljivo, prisutan je kod sva tri naroda sjeveroistočne Bosne (npr. Bošnjaka u dolini rijeke Spreče, Hrvata u Posavini ili Srba na planini Ozren).

Zbog toga je već primijećeno u nauci da „izvorna muzika“ kao svojevrsan muzikološki, sociološki, antropološki i kulturalni fenomen seoskog miljea sjeveroistočne Bosne zaslužuje obimnija i serioznija istraživanja.²

Neizmjernu popularizaciju u širokim narodnim masama „Izvorne muzike“ je uradio radio i čuvena emisija *Selo veselo*. Ova emisija na Radio Sarajevu je krajem šezdesetih i tokom sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća odigrala glavnu ulogu u zaživljavanju te vrste muzike

2. NASTANAK I SNIMANJE PJESME

Pjesma „Kad Ibro pođe zemlju da brani“, pjevala se šezdesetih godina 20. stoljeća u Gornjoj Spreči, naročito u selima oko Tupkovića i Jelova brda.³ Ispjevana je u tradicionalnom narodnom stilu (iza vodećeg glasa išao je prateći glas) i uz pratnju violina (ćemana) i šargije, kao tradicio-

■ FOTOGRAFIJA 1. IZVORNA GRUPA „KALESIJSKA TROJKA“ ŠEZDESETIH GODINA, 20. STOLJEĆA. (ZDESNA NALJEVO: HASAN ŠABANOVIĆ, ZV. ŠABANIJA – VIOLINA, ŠABAN SALKIĆ – ŠARGIJA I RAMO NOVAČINOVIĆ – VIOLINA)

nalnih narodnih instrumenata ovog dijela Bosne. Na gramofonsku ploču ovu pjesmu snimila je izvorna grupa „Kalesijska trojka“, krajem šezdesetih godina 20. stoljeća.

Lider ove izvorne grupe, od njenog osnivanja pa sve do danas, je Hasan Šabanović, zvani Šabanija, jedan od najpoznatijih „izvornjaka“ na ovim prostorima. Počeo je svirati violinu još od 1956. ili 1957. godine. Prvobitno je napravio sam sebi violinu i sam naučio svirati uz nju. Učio je po sluhu, slušajući kako to rade drugi svirači violine. U tome mu je kasnije pomogao najviše Mujo Smajlović iz Miljanovaca. Prije svega štimanje violine i načine sviranja.⁴

Izvorna grupa pod nazivom „Kalesijska trojka“ nastupa zajedno još od 1960. godine u sastavu: Hasan Šabanović, violina i svirale; Ramo Novačinović (rođen 1942. godine), isto i Šaban Salkić (rođen oko 1920., a umro oko 1995. godine, u Njemačkoj), šargija i bubanj. Od samog početka grupa pjeva u tri glasa, što je čini jedinstvenom među svim drugim izvornim grupama (ostale pjevaju u dva glasa).

Kao prelomna godina u kojoj izvorna muzička tradicija sjeveroistočne Bosne, doživljava svoj puni procvat i popularizaciju kroz nama danas dobro poznatu

1 Mr. sc. Rusmir Djedović, Recenzija za knjigu o izvornoj grupi Brača Babajići, autora Ismeta Babajića, 2010, knjiga još nije objavljena.

2 Mr. sc Rusmir Djedović., Prilog poznavanju razvoja „izvorne muzike“ u okolini Gračanice, *Gračanički glasnik*, broj 34/XVII, „Monos“, Gračanica, 228

3 Prema kazivanju Hasana Šabanovića zvanog Šabanija (1937.) iz Kalesije, tokom 2012. i 2013. godine.

4 Isto.

■ FOTOGRAFIJA 2. POLEDINA PRVE GRAMOFONSKE PLOČE „KALESIJSKE TROJKE“ SA SPISKOM PJESAMA

„izvornu muziku“, može se uzeti 1969. Te godine se snimaju prve ploče sa danas kulturnim pjesmama: „Kad Ibro pođe zemlju da brani“, „Kad zapjeva Ilija i Marko“⁵ i „Kalesijo, puna si mi cvijeća“. Ove pjesme snimile su izvorne grupe: „Kalesijska trojka“⁶, „Braća Begići“ i „Braća Babajići“. Od te godine u masovnoj seoskoj narodnoj kulturi sjeveroistočne Bosne „izvorna muzika“ postaje dio svakodnevnice i dio identiteta.

■ FOTOGRAFIJA 3. GRAMOFONSKA PLOČA SA PJESMOM „KAD IBRO POĐE ZEMLJU DA BRANI“

5 Pjesma je izašla na gramofonskoj ploči početkom ljeta 1969. godine (prema izjavi Ilije Begića, 2012. godine).

6 Ovu izvornu grupu treba razlikovati od kasnijih izvornih grupa „Kalesijski zvuci“ i „Kalesijski slavuji“.

■ FOTOGRAFIJA 4. NASLOVNICA GRAMOFONSKE PLOČE SA PJESMOM „KAD IBRO...“

Prema sjećanjima Hasana Šabanovića, zvanog Šabanija, pjesmu „Kad Ibro pođe zemlju da brani“ njegova izvorna grupa – „Kalesijska trojka“, počela je pjevati na skupovima još šezdesetih godina, 20. stoljeća. Sa tom pjesmom su pobijedili i na audiciji izvornih grupa za učešće u čuvenoj emisiji „Selo veselo“ Radio Sarajeva.

Kada su pjesmu izveli na samom snimanju emisije u sali Doma kulture u Kalesiji izazvali su veliko oduševljenje publike. Urednik i voditelj emisije, legendarni Zlatko Prlenda je ubrzo sa direktorom Zemljoradničke zadruge „Jedinstvo“ Kalesija, Abdurahmanom Gutićem i sekretarom komiteta Kalesija Mujom Hodžićem dogovorio da se ova pjesma snimi i na gramofonsku ploču.

„U drugoj polovini šezdesetih godina na prostorima sjeveroistočne Bosne zatekao sam živu tradiciju izvorne muzike. Ona je bila prisutna, ali prilično potisnuta i stidljiva. Njena prezentacija na radiju odjednom je toj muzici dala pravo glasa i uvela u masovnu popularnost. Producirao sam veći

broj narodnih i izvornih pjesama“, rekao je u jednom razgovoru Prlenda.⁷

Za grupu „Kalesijska trojka“ organizovano je snimanje pjesme u studiju u Sarajevu. I fotografije za ploču uradio je neki fotograf iz Sarajeva. Snimao je negdje u parku, a slike je uradio u crno-bijeloj tehnici jer nije imao tehniku za izradu kolora. Gramofonska ploča je urađena u „Beograd-disku“ u Beogradu i štampana u velikom tiražu. Odmah je i rasprodana jer su je ljudi masovno kupovali. Neki su je čak u vrećama nosili i preprodavali u okolini Srebrenice.⁸

Tekst pjesme Kad Ibro pođe...

Danas je najčešća sljedeća varijanta:

*Kad Ibro pođe zemlju da brani,
ko li će tebe majko da hrani?
Nek te hrane mile seje,
ne pogledaj majko mene,
neću se vratit', borbu napustit'*

*Vrati se Ibro, žito je zrelo..
Neka, neka, nek je zrelo,
neka žito bere selo,
neću se vratit', borbu napustit'*

*Vrati se Ibro, djete ti plače..
Neka, neka, neka plače,
nek ga majka ljulja jače,
neću se vratit', borbu napustit'*

*Vrati se Ibro, sestra te klete..
Neka, neka, neka klete,
oko mene kugle lete,
neću se vratit', borbu napustit'*

Vrati se Ibro, draga te voli..

*Neka, neka, kad me voli,
nek se za me Bogu moli,
neću se vratit', borbu napustit'*

3. VRIJEDNOSTI PJESME

Pjesma „Kad Ibro pođe zemlju da brani“ ima pet strofa. Svaka se završava refrenom „Neću se vratit, borbu napustit“. Pjesma nema jedinstvenu metriku, ali se u svakoj strofi ponavlja sljedeći redoslijed: deseterac, sedmerac, deseterac.

U kratkom osvrtu na vrijednosti ove pjesme doc. dr. Mirsad Kunić, sa Filozofskog fakulteta u Tuzli izdvojio je sljedeće karakteristike: „Svojim osnovnim motivima, ova pjesma je snažno vezana za tradicionalne motive narodnih pjesama. Na početku pjesme imamo motiv patriotizma (domoljublja), u riječima „Zemlju da brani“. U zadnjoj strofi je primjetan motiv razapetosti između drage i domovine („draga te voli“). Naravno, patriotizam uvijek pobjeđuje. Vidi se i motiv herojstva pojedinca. U stihu, „Nek se za me Bogu moli“, vidimo motiv duhovnosti. Također, motiv brige i ljubavi prema majci. Od početka u pjesmi imamo gradaciju, ka jačem: žito je zrelo, dijete ti plače, sestra te klete, draga te voli. Primjetan je i dramski sukob, koji pratimo od početka do kraja pjesme.“⁹

Dugogodišnji profesor Bosanskog jezika i književnosti u gračaničkoj Gimnaziji Mehmed Nurikić, ističe umjetničke vrijednosti ove pjesme. „Među izvornim pjesmama interesantnošću svoga teksta odlikuje se pjesma „Kad Ibro pođe zemlju

⁷ Razgovor autora sa Zlatkom Prlendom, 24. 10. 2012. godine.

⁸ Prema kazivanju Hasana Šabanovića zvanog Šabanija (1937) iz Kalesije, tokom 2012. i 2013. godine.

⁹ Dr. sc. Mirsad Kunić, docent na predmetu Usmena narodna književnost na Odsjeku za Bosanski jezik i književnost, Filozofskog fakulteta u Tuzli. Prema razgovoru, krajem 2012. godine.

da brani“. Zanimljivost je višestruka što zavređuje malo širu priču. U prvom redu to je motiv patriotizma, borbenog i stamenog patriotizma, spremnosti da se zemlja, u onom praiskonskom značenju smisla, svrhe, cilja, egzistencije brani pod svaku cijenu. Po tome pjesma je iskaz prije nekog epskog vremena, kada su zemljom hodili junaci i kada je junaštvo bilo besmrtna vrlina.¹⁰

U poetskoj analizi on kaže: „Pjesma se nameće svojom strukturom: sastavljena je od pet katrena (izuzev prve kvintine), datih u nekoj vrsti gradacije, a svaka strofa sastoji se od poziva-pitanja, a zatim od govora lirskog junaka i na kraju refrena-poente. Prvo Ibru majka poziva da se vrati iz borbe, pjesnički subjekt suprotstavljajući mu egzistencijalnu nesigurnost majke, računajući se da će ganuti branitelja, zatim slijedi poziv na berbu žita, žita koje svojom simbolikom u kulturama mnogih naroda, oličava dobrog Boga i nosi poseban kult, rekli bismo svetinje. Kad ni taj motiv nije pokolebao junaka pjesme, računa se u novom pozivu na njegovu ljudsku slabost prema plaču djeteta, ali opet bez uspjeha. Kad nisu pomogli pozivi-preklinjanja, izriče se sestrina kletva, ali ni ona, s obzirom da je u borbi smrt u zraku: „Oko mene kugle lete“ ne donosi povratak. To neće učiniti ni poziv, ni ljubav njegove drage, jer pjesnik tu ljubav preobražava i usmjerava: *Neka, neka, kad me voli nek se za me Bogu moli*. Junak pjesme je nepokolebljiv u svojoj namjeri.“¹¹

Na kraju profesor Mehmed Nurikić zaključuje: „Sve u svemu, svijet lirske pje-

sme vrlo motivisan i emotivan, vrlo jasno stilizovan. Isto je tako i kad je riječ o pjesničkom jeziku i pjesničkoj organizaciji: stiha strofe, cijele pjesme. Ničega suvišnog, stih je izglacan okvirnim desetercima i u sredini osmercima, strofa je katrena, a uvijek emotivnog naboja, različitog intenziteta, a refren-poenta ne zvuči prazno, nego je izraz shvatanja borbe kao životnog principa koji čini smisao i ljepotu ljudskog života: i majka, i žito, i dijete, i sestra i draga. To je doživljaj i shvatanje svijeta, usudili bismo se reći, neprimjerena većem broju današnjih ljudi.“¹²

Zanimljiva je upotreba riječi kugla u pjesmi, možda je to trag starine, jer se iz starinskih oružja ispaljuju kugle. Prije će ipak biti da se riječju „kugla“ u ovom slučaju označava puščano zrno – kako se još uvijek može čuti u narodu.

Isto tako, vrijedilo bi detaljnije istražiti da li za ovu pjesmu negdje u narodu postoji neki stariji narodni poetski predložak. Motivi su, svakako, starinski, na što nas podsjećaju stihovi „zemlju braniti“, „ko li će tebe majko hraniti“, „žito je zrelo“, „nek se za me bogu moli“ itd., a da li postoji i neki predložak, trebalo bi posebno istraživati.

Etnomuzikološke vrijednosti pjesme „Kad Ibro pođe zemlju da brani“ treba, takođe, početi ozbiljnije istraživati. Ovu pjesmu izvorna grupa „Kalesijska trojka“ pjeva u tri glasa, što je kod nas rjeđa pojava. Karakteristične su i violinske dionice između pjevanja, koje zahtijevaju posebna stručna objašnjenja.

10 Mehmed Nurikić, prof. „O umjetničkim vrijednostima tekstova nekih pjesama izvorne muzike“, rukopis.

11 Isto.

12 Isto.

4. KULTNA PJESMA „IZVORNE MUZIKE“

Pjesma „Kad Ibro pođe zemlju da brani“, odmah nakon snimanja na gramofonsku ploču, u ljeto 1969. godine, bukvalno preko noći, postaje nevjerovatno popularna i izvanredno prihvaćena od naroda. U okolini Gračanice dobro je upamćena tradicionalna narodna proslava u Doborovcima, 1969. godine. To je jedna od najmasovnijih proslava sjeveroistočne Bosne i održava se početkom augusta svake godine. Te godine je cijeli dan *proslava odjekivala* zvucima tek izašle ploče „Kalesijske trojke“ i pjesme *Kad Ibro pođe zemlju da brani*. Ova pjesma je odmah postala jako popularna kod običnih ljudi.¹³

■ FOTOGRAFIJA 5. HASAN ŠABANOVIĆ, ZV. ŠABANIJA, SA AUTOROM OVOG PRILOGA, 2013. GODINE (ORIGINALI OVIH PLOČA SU U ZBIRCI MEHMEDA HALILOVIĆA IZ BABIĆA)

U nekim svojim sjećanjima, novinar Hasan Čalić, konstatuje sljedeće: „Po mom mišljenju najbolje i najpopularnije dvije izvorne pjesme svih vremena, snimljene u stotinama hiljada primjeraka, su pjesme *Kad Ibro pođe zemlju da brani* od „Kalesijske trojke“ i pjesma *Čobanice ljepotice* od „Braće Babajića“.¹⁴

13 Mr. sc Rusmir Djedović., Prilog..., str. 219-220.

14 Hasan Čalić, Sjećanja – O izvornoj muzici je riječ, neobjavljeni tekst. Hasan Čalić je novinar koji je deцениjama pratio razvoj „izvorne muzike“. Dugo je radio kao novinar i urednik Radio Gračanice i vodio emisiju izvorne muzike „Selo na talasu“.

■ FOTOGRAFIJA 6. NEDŽAD IBRIŠIMOVIĆ PRIJE PAR GODINA SLUŠA PJESMU „KAD IBRO POĐE ZEMLJU DA BRANI“, SA VIOLINOM HASAN ŠABANOVIĆ.

Umjetničke i poetske vrijednosti pjesme *Kad Ibro pođe zemlju da brani*, uočio je i jedan od najvećih intelektualnih i umjetničkih velikana Bosne i Hercegovine, akademik i književnik Nedžad Ibrišimović. Nekoliko godina pred kraj života on je redovno dolazio na festival „Izvorne muzike“ u Kalesiju.

Prema izjavama brojnih svjedoka, Nedžad Ibrišimović se uvijek oduševljavao kada bi slušao pjesmu „Kad Ibro pođe zemlju da brani“ u izvođenju „Kalesijske trojke“. Često je govorio da je ta pjesma „bosanska Hasanaginca“.

Hasan Šabanović se sjeća jednog od bezbrojnih događaja koji pokazuju koliko su obični ljudi voljeli i kako su emotivno doživljavali ovu pjesmu. „Dobro sam upamtio da je pjesmu „Kad Ibro...“, veoma volio neki Ibriš iz Dervente kod Vlasenice. Bio je silan čovjek i svugdje gdje bi bio tražio je da se pjeva ta pjesma ili pušta ploča sa tom pjesmom. Išli smo i da mu je pjevamo. Na jednom pilavu u okolini Vlasenice, na kome smo i mi pjevali, Ibriš je pred nama poginuo u jednom sukobu. Nedžad Ibrišimović je takođe puno volio pjesmu „Kad Ibro...“ Od mene je zapisao tekst pjesme, za svoje potrebe i namjene. Znao me zagrliti

poslije slušanja te pjesme.¹⁵ Od zadnjeg rata pa do danas, pjesma „Kad ibro pođe zemlju da brani“ počinje da ulazi u razne odabire „bosanskih patriotskih pjesama“.

5. ZAKLJUČAK

Prethodni kraći pregled nastanka, snimanja i nekih izrazitih vrijednosti i karakteristika pjesme „Kad Ibro pođe zemlju da brani“, pokazuje da ova pjesma zauzima osobito mjesto među brojnim izvornim pjesmama sjeveroistočne Bosne. Činjenica da je postojala i prije snimanja na ploču kao i da je snimljena među prve 2-3 pjesme tog žanra, govori o njenom značaju u ovom fenomenu narodne kulture.

Nevjerovatno brzo prihvatanje od naroda poslije izlaska na ploči, 1969. godine i nevjerovatna popularnost sve do danas, pjesmu „Kad Ibro pođe zemlju da brani“, stavlja u sam vrh ove vrste muzike. Već gotovo pola stoljeća je ovo kulturna pjesma u narodu sjeveroistočne Bosne i Hercegovine.

Širi kulturološki i historijski kontekst nastanka i popularnosti ove pjesme je posebno pitanje i zaslužuje detaljnija istraživanja. Brojni elementi, kao što su općeprisutni narodni motivi i velika prihvaćenost od naroda, ukazuju na veću starost nastanka ove pjesme.

---

¹⁵ Prema kazivanju Hasana Šabanovića zvanog Šabanija (1937) iz Kalesije, tokom 2012. i 2013. godine.